

Sygn. akt II CSK 345/11

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 marca 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Marian Kocon (przewodniczący)

SSN Grzegorz Misiurek

SSN Marta Romańska (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Niestandardyzowanego Sekurytyzacyjnego Funduszu Inwestycyjnego Zamkniętego z siedzibą w W. przeciwko Bogdanowi M. i Gabrieli M. o zapłatę, po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 2 marca 2012 r., skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 21 grudnia 2010 r.,

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Zamknięty w W. wniósł o zasądzenie od Bogdana M. i Gabrieli M. kwoty 95.000 zł z odsetkami ustawowymi od dnia wytoczenia powództwa, z ograniczeniem odpowiedzialności pozwanych do nieruchomości, dla której Sąd Rejonowy w P. prowadzi księgę wieczystą numer „x” oraz kwoty 30.000 zł z odsetkami ustawowymi od dnia wytoczenia powództwa, z ograniczeniem odpowiedzialności pozwanych do nieruchomości, dla której Sąd Rejonowy w P. prowadzi księgę wieczystą numer „y”.

Sąd Okręgowy uwzględnił powództwo nakazem zapłaty z 15 grudnia 2009 r., od którego pozwani złożyli zarzuty.

Wyrokiem z 29 lipca 2010 r. Sąd Okręgowy uchylił swój nakaz zapłaty i oddalił powództwo oraz orzekł o kosztach procesu.

Rozstrzygnięcie zapadło po ustaleniu, że pozwani zawarli z Bankiem Gospodarki Żywnościowej S.A. w W. umowy kredytowe. Wierzytelności Banku zostały zabezpieczone hipotekami na nieruchomościach. Pozwani nie regulowali w terminie swoich zobowiązań na rzecz Banku. Umową z 30 października 2007 r. Bank przełał na powoda przysługujące mu w stosunku do pozwanych wierzytelności z umów kredytowych. Pozwani nie wyrażali zgody na przelew ani też nie złożyli oświadczeń o poddaniu się egzekucji wierzytelności na rzecz powoda. Na podstawie wyciągów z ksiąg bankowych powód został ujawniony w księgach wieczystych prowadzonych dla nieruchomości, na których zabezpieczono wierzytelności kredytowe jako ich wierzyciel.

Sąd Okręgowy uznał, że powód nie jest legitymowany do dochodzenia roszczenia, bowiem pozwani nie złożyli oświadczenia o poddaniu się egzekucji na jego rzecz. Umowa przelewu z 30 października 2007 r. jest zatem dotknięta bezskutecznością zawieszoną. Bez wpływu na tę ocenę pozostaje, że powód dąży do zaspokojenia roszczenia wyłącznie z nieruchomości obciążonych hipotekami ujawnionymi na jego rzecz, gdyż dokonanie wpisu w księgach wieczystych nie wiąże się z domniemaniem prawnym, że istnieje wierzytelność, której wpis dotyczy.

Wyrokiem z 21 grudnia 2010 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację powoda od wyroku z 29 lipca 2010 r. i zasądził od niego solidarnie na rzecz pozwanych kwotę

2.700 zł tytułem kosztów postępowania. Sąd Apelacyjny zaakceptował ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego, a nadto wskazał, że pozwani są dłużnikami Banku Gospodarki Żywnościowej w W. Powód nie ma zatem legitymacji do dochodzenia zgłoszonego roszczenia. Wyciągi z ksiąg rachunkowych funduszu sekurytyzacyjnego, z których wynika przejście wierzytelności na fundusz sekurytyzacyjny w okolicznościach określonych w art. 788 § 1 k.p.c., stanowią dowód uzasadniający nadanie tytułowi egzekucyjnemu wystawionemu przeciwko dłużnikowi zbywcy wierzytelności klauzuli wykonalności na rzecz funduszu sekurytyzacyjnego (tak Sąd Najwyższy w uchwale z 29 listopada 2007 r., III CZP 101/07, OSNC 2008, nr 11, poz. 129). Domniemanie zgodności z prawdą dokumentu w postaci wyciągu z ksiąg rachunkowych funduszu sekurytyzacyjnego nie obejmuje istnienia wierzytelności nabytej przez fundusz sekurytyzacyjny w drodze przelewu (tak Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z 7 października 2009 r., III CZP 65/09, OSNC 2010, nr 4, poz. 51, Biul. SN 2009, nr 10, poz. 6). Wyciąg z ksiąg rachunkowych przedstawiony przez powoda spełnia wymagania określone w art. 778 § 1 k.p.c. co do formy, gdyż treść tego dokumentu umożliwia udowodnienie przejścia uprawnień. Każda jednostka, o której mowa w art. 3 ust. 1 ustawy o rachunkowości, prowadzi księgi rachunkowe według sposobu odpowiadającego przyjętym przez nią zasadom rachunkowości, co może rzutować na stopień czytelności i szczegółowości poszczególnych zapisów, a w konsekwencji przesądzać, czy zapis księgowy operacji polegającej na nabyciu przez fundusz puli wierzytelności pozwoli na ich indywidualizację w stopniu wystarczającym do uznania, że wśród nabytych wierzytelności znajduje się wierzytelność stwierdzona tytułem egzekucyjnym, którego dotyczy wniosek o nadanie klauzuli wykonalności na podstawie art. 788 § 1 k.p.c. (por. uchwała Sądu Najwyższego z 29 listopada 2007 r., III CZP 101/07). Powód przedstawił wyciąg z ksiąg bankowych pozwalający zidentyfikować wierzytelności będące przedmiotem przelewu. Niezasadnie jednak zarzucał wydanie zaskarżonego apelacją wyroku z naruszeniem art. 92c ust. 1 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (tekst jedn.: Dz.U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 ze zm.; dalej - pr. bank.) w związku z art. 326 § 1 i 2 ustawy z 27 maja 2004 r. o funduszach inwestycyjnych (Dz.U. 2004, Nr 146, poz. 1546 ze zm.; dalej - u.f.i.). Bank Gospodarki

Żywnościowej był uprawniony do zawarcia z powodem umowy przelewu bez zgody pozwanych, ponieważ pozwani nie spłacili kredytu w terminie określonym w umowie. Wyjątkowe unormowanie z art. 326 ust. 2 u.f.i. nie oznaczało jednak zwolnienia powoda od obowiązku uzyskania od pozwanych oświadczenia o poddaniu się egzekucji na jego rzecz. Artykuł 92c ust. 1 pr. bank. wymaga bowiem nie tylko uzyskania zgody dłużnika na przelew, który to wymóg został wyłączony na mocy przepisu szczególnego - art. 326 ust. 2 u.f.i., lecz także stanowi o wymogu złożenia przez dłużnika oświadczenia o poddaniu się egzekucji na rzecz funduszu sekurytyzacyjnego. Pozwani zaprzeczyli, aby takie oświadczenie zostało przez nich złożone, a powód nigdy nie twierdził, że takimi oświadczeniami dysponuje. Umowa przelewu z 30 października 2007 r. jest zatem dotknięta bezskutecznością zawieszoną.

Za niezasadny uznał również zarzut naruszenia art. 79 ust. 1 ustawy z 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (tekst jedn.: Dz.U. z 2001 r. Nr 124, poz. 1361 ze zm.; dalej - u.k.w.h.). Szczególną podstawę ujawnienia w księdze wieczystej zmiany wierzyciela na rzecz funduszu sekurytyzacyjnego stanowi art. 195 ust. 1 u.f.i., zgodnie z którym wpis do księgi wieczystej jest dokonywany jedynie na podstawie wyciągu z ksiąg rachunkowych bez dokonywania dodatkowych ustaleń. Dokument ten nie przesądza natomiast o skuteczności przelewu wierzytelności na fundusz sekurytyzacyjny. Skoro zatem cesja wierzytelności nie została skutecznie dokonana, to samo wpisanie hipoteki na rzecz powoda nie może konwalidować tej czynności. Wierzytelność zabezpieczona hipoteką oraz hipoteka mogą być przedmiotem przelewu tylko łącznie. Skoro wierzytelność nie została skutecznie przelana na rzecz powoda, to nie ma on legitymacji do wystąpienia z przedmiotowym powództwem.

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego z 21 grudnia 2010 r. powód zarzucił, że wyrok ten został wydany z naruszeniem prawa materialnego (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.), to jest: - art. 326 u.f.i. w brzmieniu obowiązującym w dniu 30 października 2007 r. w zw. z art. 92c ust. 1 pr. bank., poprzez błędną wykładnię i przyjęcie, że oświadczenie dłużnika o poddaniu się egzekucji na rzecz funduszu sekurytyzacyjnego jest warunkiem skuteczności przelewu wierzytelności; - art. 63 § 1 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i błędne przyjęcie, że zbycie

wierzytelności banku na fundusz sekurytyzacyjny bez uprzedniego uzyskania oświadczenia dłużnika o poddaniu się egzekucji na rzecz funduszu sekurytyzacyjnego stwarza stan bezskuteczności zawieszonej, co prowadzi do zrównania zgody dłużnika na przelew wierzytelności z jego oświadczeniem o poddaniu się egzekucji na rzecz funduszu sekurytyzacyjnego.

Powód wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z dniem 1 lipca 2004 r. weszła w życie ustawa z 27 maja 2004 r. o funduszach inwestycyjnych (Dz.U. Nr 146, poz. 1546 ze zm.). Zgodnie z art. 326 ust. 1 u.f.i., do przelewu wierzytelności banku na fundusz sekurytyzacyjny, z tytułu umów zawartych przed dniem wejścia w życie tej ustawy, miały znajdować zastosowanie przepisy art. 92a-92c pr. bank., z zastrzeżeniem ust. 2-4. Artykuł 326 ust. 2-4 stanowiły, że bank nie jest obowiązany do uzyskania zgody dłużnika banku na przelew wierzytelności banku z tytułu umów kredytu, w przypadku niedotrzymania przez kredytobiorcę warunków udzielenia kredytu, określonych w umowie. Przed zawarciem z funduszem sekurytyzacyjnym umowy przelewu wierzytelności banku z tytułu umów kredytu, spełniających powyższą przesłankę, bank obowiązany był wezwać do zapłaty swojego dłużnika wyznaczając mu jednocześnie 30-dniowy termin do uregulowania należności. Do wezwania bank obowiązany był dołączyć informację, że w przypadku niewywiązania się kredytobiorcy z obowiązków określonych w wezwaniu, jak również po bezskutecznym upływie terminu określonego w wezwaniu, wierzytelność banku zostanie przelana na fundusz sekurytyzacyjny, któremu będzie przysługiwać uprawnienie do prowadzenia egzekucji na podstawie sekurytyzacyjnego tytułu egzekucyjnego po nadaniu mu przez sąd klauzuli wykonalności.

Stosownie do art. 92c ust. 1 i 2 pr. bank. - wprowadzonego do systemu prawnego z dniem 1 lipca 2004 r. ustawą o funduszach inwestycyjnych - przelew wierzytelności banku na towarzystwo funduszy inwestycyjnych tworzące fundusz sekurytyzacyjny albo na fundusz sekurytyzacyjny wymagał uzyskania przez bank zgody dłużnika banku, będącego stroną czynności dokonanej z bankiem, jak

również zgody dłużnika z tytułu zabezpieczenia wierzytelności banku wynikającej z dokonanej czynności oraz złożenia przez dłużnika oświadczenia o poddaniu się egzekucji na rzecz funduszu sekurytyzacyjnego, który nabędzie wierzytelność. Zgoda i oświadczenie powinny być wyrażone w formie pisemnej pod rygorem nieważności. Bank w terminie 14 dni od daty zawarcia umowy obowiązany był powiadomić pisemnie dłużnika o przelewie wierzytelności banku na towarzystwo funduszy inwestycyjnych tworzące fundusz sekurytyzacyjny albo na fundusz sekurytyzacyjny.

Przepisy te zostały uchylone z dniem 13 stycznia 2009 r., na mocy art. 1 pkt 119 i art. 2 ustawy z 24 września 2008 r. o zmianie ustawy o funduszach inwestycyjnych, ustawy - Prawo bankowe oraz ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym (Dz.U. 2008, Nr 231, poz. 1546), ale obowiązywały w dacie zawarcia przez powoda umowy przelewu wierzytelności kredytowych, których dłużnikami byli pozwani, to jest 30 października 2007 r.

Oceniając skuteczność umowy zawartej przez Bank Gospodarki Żywnościowej S.A. z powodem 30 października 2007 r., Sąd Apelacyjny ustalił znaczenie przepisów art. 326 ust. 1 i 2 u.f.i. i art. 92c pr. bank. za pomocą dyrektyw wykładni językowej. Uznał, że skoro art. 92c pr. bank., który - zgodnie z art. 326 ust. 1 u.f.i. - miał zastosowanie do przelewu wierzytelności banku na fundusz sekurytyzacyjny, z tytułu umowy kredytowej zawartej przed 1 lipca 2004 r., wymagał nie tylko uzyskania przez bank zgody dłużnika banku, będącego stroną czynności dokonanej z bankiem, jak również zgody dłużnika z tytułu zabezpieczenia wierzytelności banku wynikającej z dokonanej czynności, lecz także złożenia przez dłużnika oświadczenia o poddaniu się egzekucji na rzecz funduszu sekurytyzacyjnego, który nabędzie wierzytelność, a art. 326 ust. 2 u.f.i. zwalniał bank - w przypadku niedotrzymania przez kredytobiorcę warunków udzielenia kredytu, określonych w umowie - jedynie od uzyskania zgody dłużnika, to dla skuteczności przelewu konieczne było uzyskanie oświadczenia dłużnika o poddaniu się egzekucji na rzecz funduszu sekurytyzacyjnego.

W wyroku z 29 września 2010 r., V CSK 61/10, nie publ., Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że ustalone w ten sposób znaczenie wymagających

współstosowania przepisów art. 326 ust. 2 u.f.i. oraz art. 92c pr. bank. prowadzi do sprzeczności, gdyż trudno pogodzić zwolnienie banku z obowiązku uzyskania zgody dłużnika na dokonanie przelewu wierzytelności z równoczesnym utrzymaniem obowiązku uzyskania od dłużnika oświadczenia o poddaniu się egzekucji na rzecz funduszu, który nabędzie wierzytelność. Jest oczywiste, że oświadczenie o poddaniu się egzekucji musi obejmować zgodę na dokonanie przelewu, stąd przyjęte przez Sąd Apelacyjny rozumienie analizowanych przepisów nie daje się pogodzić z założeniem racjonalności ustawodawcy, leżącym u podstaw prawidłowej wykładni przepisów prawa. Zachodzi zatem potrzeba uwzględnienia szerszego kontekstu normatywnego oraz celu wprowadzonej regulacji. Pogląd ten akceptuje Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę.

W projekcie ustawy o funduszach inwestycyjnych zakładano przyznanie funduszom sekurytyzacyjnym uprawnienia do uproszczonego dochodzenia nabytych wierzytelności za pomocą sekurytyzacyjnego tytułu egzekucyjnego o konstrukcji analogicznej do bankowego tytułu egzekucyjnego przewidzianego w art. 97 i nast. pr. bank. Według art. 195 ust. 1 tego projektu, sekurytyzacyjne tytuły egzekucyjne miały dotyczyć wyłącznie wierzytelności nabytych od banku krajowego i wynikających z czynności bankowej, czyli takich, które mogły być objęte bankowym tytułem egzekucyjnym. W toku prac sejmowych ustawodawca odstąpił od tej koncepcji, jednak jej ślady pozostały zarówno w art. 92c pr. bank., jak i w art. 326 ust. 4 u.f.i. Nie ulega bowiem wątpliwości, że przewidziane w art. 92c ust. 1 pr. bank. wymaganie złożenia przez dłużnika oświadczenia o poddaniu się egzekucji na rzecz funduszu sekurytyzacyjnego było wzorowane na regulacji zawartej w art. 97 pr. bank. Miało otwierać funduszowi drogę do prowadzenia egzekucji na podstawie sekurytyzacyjnego tytułu egzekucyjnego, po nadaniu mu przez sąd klauzuli wykonalności, o czym stanowił art. 326 ust. 4 u.f.i. (zob. uchwałę Sądu Najwyższego z 29 listopada 2007 r., III CZP 101/07, OSNC 2008, nr 11, poz. 129).

Skoro ustawodawca odstąpił od zamiaru przyznania funduszom sekurytyzacyjnym prawa do uproszczonego dochodzenia należności, przewidziane w art. 92c pr. bank. wymaganie złożenia przez dłużnika oświadczenia o poddaniu się egzekucji stało się bezprzedmiotowe. Zachodzą więc podstawy, by przyjąć,

że ustalone przez Sąd Apelacyjny znaczenie przepisów art. 92c ust. 1 pr. bank. I art. 326 ust. 2 u.f.i. prowadziłyby nie tylko do trudnych do zaakceptowania sprzeczności, lecz także do utrzymywania wymagań służących osiągnięciu celów, których ustawodawca - pomimo pierwotnych zamierzeń - nie zrealizował. Oznaczałoby ono też rozszerzającą wykładnię wyjątków od reguły wyrażonej w art. 509 § 1 k.c., zgodnie z którą przelew nie wymaga ani udziału, ani zgody dłużnika. Dyrektywy wykładni systemowej i funkcjonalnej przemawiają zatem za przyjęciem, że rzeczywisty sens regulacji zawartej w przepisach art. 92c pr. bank. w związku z art. 326 ust. 1 i 2 u.f.i. jest węższy niż mogłoby to wynikać z zastosowania samych tylko dyrektyw językowych. Trzeba przy tym dodać, że przewidziane w prawie bankowym oświadczenie o poddaniu się egzekucji ma znaczenie przede wszystkim procesowe. Jego złożenie nie ma znaczenia dla istnienia wierzytelności z czynności bankowej ani zresztą także dla zidentyfikowania podmiotów, pomiędzy którymi ta wierzytelność istnieje lecz jedynie umożliwia bankowi uruchomienie procedury zmierzającej do wyegzekwowania wierzytelności z sposób uproszczony, z pominięciem etapu postępowania rozpoznawczego.

Wobec niezrealizowania przez ustawodawcę zamiaru wyposażenia funduszy sekurytyzacyjnych w uprawnienie do wystawiania sekurytyzacyjnych tytułów egzekucyjnych, trzeba potraktować przewidziane w art. 92c pr. bank. wymaganie uzyskania od dłużnika oświadczenia o poddaniu się egzekucji na rzecz funduszu jako sprowadzające się w istocie do wyrażenia zgody na przelew wierzytelności, od uzyskania której bank, zgodnie z art. 326 ust. 2 u.f.i., został zwolniony w przypadku niedotrzymania przez kredytobiorcę warunków udzielenia kredytu, określonych w umowie. W art. 326 ust. 2 u.f.i. jest wprawdzie mowa ogólnie o dłużniku banku, jednak z regulacji tej nie można wyprowadzać wniosku, że chodzi wyłącznie o dłużnika banku będącego stroną czynności dokonanej z bankiem. Z zestawienia analizowanych przepisów z sobą i z art. 509 § 1 k.c., trzeba - przy uwzględnieniu zakazu rozszerzającej wykładni przepisów ustanawiających wyjątki od zasady - wyprowadzić wniosek, że w przypadku niedotrzymania przez kredytobiorcę warunków udzielenia kredytu określonych w umowie, do przelewu wierzytelności banku na fundusz sekurytyzacyjny nie była wymagana zgoda ani dłużnika banku

będącego kredytobiorcą, ani dłużnika banku z tytułu zabezpieczenia (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 13 maja 2010 r., IV CSK 558/09, nie publ.).

Jak wynika z przytoczonych rozważań, Sąd Apelacyjny wyszedł z błędnego założenia, że z powodu braku oświadczenia dłużnika o poddaniu się egzekucji umowa przelewu z 30 października 2007 r. jest dotknięta bezskutecznością zawieszoną. W tej sytuacji podniesiony w skardze kasacyjnej zarzut naruszenia zarówno art. 326 u.f.i. w związku z art. 92c ust. 1 pr. bank., jak i art. 63 § 1 k.c. trzeba uznać za uzasadniony.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, postanawiając o kosztach postępowania kasacyjnego po myśli art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c.